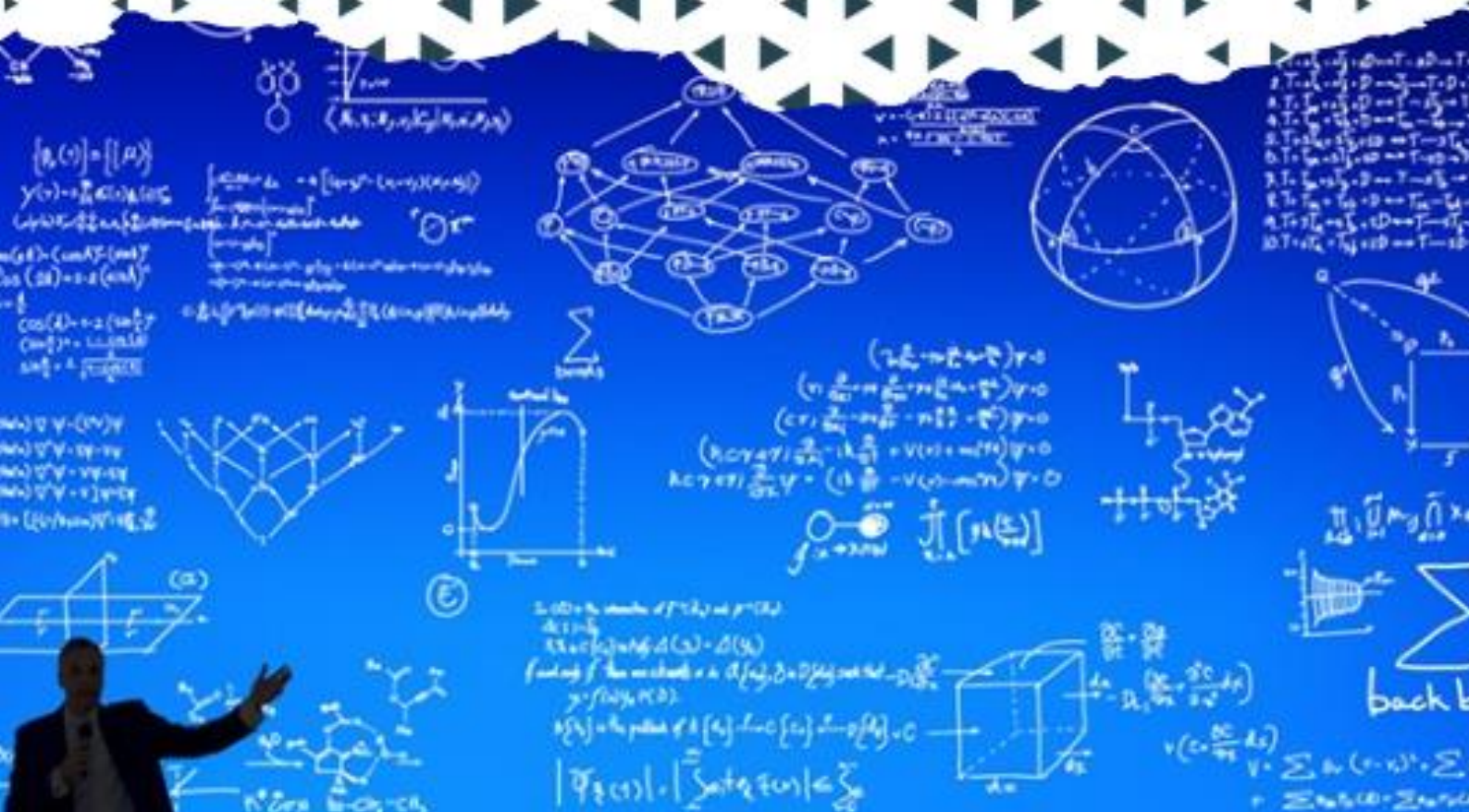

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar zenodo OpenAIRE

+998335668868

<https://innoworld.net>

2026

«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI

«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2026-YIL № 5-SONLI ILMIY,
MASOFAVIY, ONLAYN KONFERENSIYASI

ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

ALISHER NAVOIY G'AZALLARINING TASNIFI VA G'OYAVIY-BADIIY XUSUSIYATLARI

Qayyumova Munisaxon

Farg'ona davlat universiteti

Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili 2-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Alisher Navoiy g'azallarining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari tahlil qilinadi. G'azallardagi ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlar, insoniy tuyg'ularning ifodalanishi, muhabbat va ishq mavzularining badiiy tafakkurdagi o'rni ko'rib chiqiladi. Shuningdek, Navoiy ijodidagi falsafiy g'oyalar, ma'naviy intilishlar va estetik go'zallikning o'ziga xosligi yoritiladi.

Maqolada Navoiy g'azallaridagi uslubiy vositalar, obrazlar va poetik figurativlik tahlil qilinib, ularning o'quvchi ongiga ta'siri va badiiy qiymati ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, G'azal, G'oyaviy-badiiy xususiyat, Ma'naviyat, Ishq va sevgi, Estetik tafakkur, Poetika, Obraz va figuralar, Falsafiy g'oya, Badiiy ifoda.

ANNOTATION. This article analyzes the ideological and artistic features of Alisher Navoi's ghazals. The spiritual and educational values, expression of human feelings, and the role of love and romance themes in artistic thought are examined. Also, the philosophical ideas, spiritual aspirations, and the uniqueness of aesthetic beauty in Navoi's work are highlighted.

The article analyzes the stylistic means, images, and poetic figurativeness in Navoi's ghazals, and shows their influence on the reader's consciousness and artistic value.

Keywords: Keywords: Alisher Navoi, Ghazal, Ideological and artistic features, Spirituality, Love and love, Aesthetic thought, Poetics, Image and figures, Philosophical idea, Artistic expression.

KIRISH. Alisher Navoiy (1441–1501) o'zbek adabiyotining buyuk namoyandasi bo'lib, xususan, g'azal janrida betakror ijod qilgan. Uning g'azallari nafaqat o'sha davrning adabiy-estetik didini aks ettiradi, balki insonning ma'naviy dunyosini, falsafiy tafakkurini, ishq va muhabbat haqidagi qarashlarini chuqur ifodalaydi. G'azal janrida Navoiy o'zining falsafiy g'oyalarini, axloqiy qadriyatlarini va go'zal ifoda vositalarini mukammal uyg'unlashtirgan.

G'azallarining g'oyaviy xususiyatlari Ma'naviy-ma'rifiy g'oya: Navoiy g'azallarida ma'naviyat markaziy o'rinni egallaydi. U insonni o'zini tarbiyalashga, axloqiy mukammallikka erishishga, ruhiy yuksalishga chorlaydi. Masalan, ishqning faqat tashqi, moddasiz emas, balki ruhiy va ma'naviy qiyofasini ko'rsatadi.

Ishq va sevgi mavzusi: Ishq Navoiy g'azallarida falsafiy-ma'naviy qarash sifatida namoyon bo'ladi. Ishq inson ruhini tozalaydi, uning qalbini yuksaltiradi. Navoiy ishqni faqat shaxsiy sevgi emas, balki ilohiy ishq bilan bog'laydi.

Axloqiy qadriyatlar: G'azallarda adolat, samimiyat, sadoqat, sabr va saxovat kabi insoniy fazilatlar o'z ifodasini topadi. Shu bilan birga, yolg'onchilik, hasad, xiyonat kabi salbiy xususiyatlar tanqid qilinadi.

Falsafiy qarashlar: Navoiy insonning hayot va o'lim, vaqt va abadiyat, dunyo va axirat haqidagi qarashlarini g'azallarida ifodalaydi. U insonni hayotdagi muammolarni chuqur anglashga va o'zligini rivojlantirishga chorlaydi.

Ijtimoiy g'oya: Ba'zi g'azallarida Navoiy jamiyatdagi nohaqliklarni, kuch va boylikni noto'g'ri ishlatishni tanqid qiladi. Shu bilan birga, u adolat va ezgulikni targ'ib qiladi.

Badiiy xususiyatlar Uslubiy boylik: Navoiy g'azallarida til nafisligi va boyligi seziladi. U murakkab poetik vositalar — tashbih (metafora), isti'ora, kinoya va allegoriyalardan foydalanadi.

Obrazlarning xilma-xilligi: G'azallarda tabiiy, insoniy va ilohiy obrazlar uyg'unlashadi. Masalan, muhabbat mavzusida gul, quyosh, bulut, sevgi timsollari sifatida ishlatiladi.

Ritm va ohang: Navoiy g'azallarida she'riy ritm, musiqa bilan uyg'un ohang mavjud. Bu esa g'azalning o'quvchi ongida estetik zavq uyg'otadi.

Figurativlik va tasviriylik: Har bir g'azalda tasviriy elementlar mavjud bo'lib, ularni o'quvchi hayotiy va hissiy jihatdan his qilishi mumkin. Masalan, ishqning azoblari yoki quvonchlari she'riy obrazlar orqali kuchli ifodalanadi.

Simvol va ramzlardan foydalanish: G'azallarda ramzlar yordamida chuqur ma'naviy-moral g'oyalar yetkaziladi. Masalan, gul va bulut — sevgining o'zgaruvchanligini, tong — yangi hayot boshlanishini ifodalaydi.

G'azallarning ahamiyati Ma'naviy tarbiya: Insonning ruhiy dunyosini yuksaltiradi, axloqiy fazilatlarni rivojlantiradi.

Estetik zavq: So'z va ohang uyg'unligi, obrazlarning go'zalligi orqali badiiy zavq beradi.

Adabiy meros: O'zbek va turkiy adabiyotidagi g'azal janrining rivojlanishida muhim ahamiyatga ega.

Falsafiy tafakkur: Insonni hayot, vaqt va abadiyat haqida chuqur o'ylashga undaydi.

Alisher Navoiy g'azallari nafaqat badiiy, balki g'oyaviy jihatdan ham boy ijod namunasi hisoblanadi. Ular inson ruhiyatini, axloqiy fazilatlarni, ishq va sevgi, hayot va o'lim haqidagi falsafiy qarashlarni chuqur ifodalaydi. Navoiy g'azallaridagi poetik vositalar, tasviriy obrazlar va ritm estetik zavq bilan birga ma'naviy-ma'rifiy tarbiya beradi. Shu bilan birga, u o'zbek adabiyotida g'azal janrining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan buyuk ijodkor sifatida qadrlanadi.

Navoiy g'azallarida inson ruhiyati va ma'naviy yuksalish bir-biri bilan chambarchas bog'langan. U ishqni faqat shaxsiy, moddasiz sevgi sifatida emas, balki insonni ruhiy jihatdan poklashga undovchi kuch sifatida talqin qiladi.

Ilohiy ishq va insoniy muhabbat: Navoiy g'azallarida ishqning ikki qirrasini mavjud: insoniy va ilohiy. Insoniy ishq, ya'ni shaxsiy sevgi, o'z o'rnida ruhiy tarbiya vazifasini bajaradi. Ilohiy ishq esa insonni Allohga yaqinlashtiradi, ma'naviy kamolga yetkazadi.

Falsafiy mazmun: Navoiy hayot, vaqt, o'lim, abadiyat va insonning o'zligini anglash kabi mavzularni g'azallarda yoritadi. U hayotdagi tashvishlar va insoniy orzularni chuqur falsafiy tafakkur bilan birlashtiradi.

Axloqiy-ijtimoiy g'oya: G'azallarda samimiyat, sadoqat, sabr, adolat kabi fazilatlar qadrlanadi. Shu bilan birga, hasad, yolg'on, xiyonat kabi salbiy odatlar tanqid qilinadi. Navoiy jamiyatdagi nohaqliklarni o'z she'riyati orqali ko'rsatib, ijtimoiy adolatni targ'ib qiladi.

Tabiat va inson uyg'unligi: Navoiy g'azallarida tabiat tasvirlari bilan inson his-tuyg'ulari uyg'unlashadi. Masalan, gul, quyosh, yomg'ir, bulut kabi elementlar sevgi, sog'inch, quvonch va azobni ramziy ifodalash vositasi sifatida ishlatiladi.

Badiiy xususiyatlar Til va uslub boyligi: Navoiy g'azallarida murakkab lekin tushunarli til ishlatiladi. U tashbihlar, isti'oralardan, allegoriyalardan va kinoyadan keng foydalanib, g'azalga chuqur ma'nolar beradi.

Obrazlarning o'ziga xosligi: G'azallarda tabiiy, insoniy va ilohiy obrazlar uyg'unlashgan. Bu obrazlar o'quvchi ongida chuqur hissiy ta'sir uyg'otadi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, Navoiy gʻazallari oʻzining gʻoyaviy-badiiy boyligi, falsafiy chuqurligi va estetik goʻzalligi bilan nafaqat adabiy meros sifatida, balki inson ruhiyatini yuksaltiruvchi, maʼnaviy tarbiya beruvchi noyob ijod namunasi sifatida qadrlanadi.

Alisher Navoiy gʻazallari nafaqat oʻzbek adabiyotining, balki butun turkiy adabiyotning eng yuksak namunalaridan biri hisoblanadi. Ularning gʻoyaviy xususiyati inson ruhiyati, axloqiy qadriyatlar, ishq va maʼnaviyat kabi mavzularni chuqur falsafiy va maʼnaviy tafakkur bilan yoritishdan iborat. Navoiy gʻazallarida ilohiy ishq va insoniy muhabbat uygʻunlashib, insonni ruhiy kamolga yetkazishga xizmat qiladi. Shuningdek, u axloqiy fazilatlarni qadrlash, salbiy odatlarni tanqid qilish orqali maʼnaviy tarbiya vazifasini bajaradi.

Badiiy xususiyatlari jihatidan Navoiy gʻazallari til va uslub boyligi, ritm va ohang uygʻunligi, tasviriy obrazlar, ramz va timsollarning mahoratli ishlatilishi bilan ajralib turadi. Gʻazallarda tabiiy, insoniy va ilohiy obrazlar bir-birini toʻldirib, oʻquvchida chuqur hissiy taʼsir uygʻotadi. Shu bilan birga, Navoiy gʻazallarida badiiy goʻzallik va maʼnaviy mazmun mukammal uygʻunlashgan.

Ritm va sheʼriy ohang: Navoiy gʻazallarining musiqiy ritmi va ohangi oʻquvchida estetik zavq uygʻotadi. U ohangni soʻzlar bilan uygʻunlashtirib, gʻazalning goʻzalligini oshiradi. Figurativlik va tasviriylik: Har bir gʻazalda ruhiy holat va hissiyotlar tasviriy ifodalangan. Masalan, muhabbatning achchiqlari va shirin quvonchi poetik obrazlar orqali oʻquvchiga yetkaziladi.

Ramz va timsollardan foydalanish: Navoiy gʻazallarida ramzlar — gul, bulut, quyosh, oy — hissiy holatlarni ifodalashda ishlatiladi. Bu ramzlar nafaqat badiiy goʻzallik, balki falsafiy maʼno beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Navoiy, A. – Xamsa. Toshkent: Oʻzbekiston, 1991.
2. Navoiy, A. – Devoni lugʻat-it-turk. Toshkent: Sharq, 2005.
3. Sobirov, A. – Alisher Navoiy ijodida gʻazal sanʼati. Toshkent: Fan, 2010.
4. Ergashov, M. – Oʻzbek adabiyoti tarixi. Toshkent: Fan, 2008.
5. Qodirov, T. – Navoiy gʻazallarida ishq va maʼnaviyat. Samarqand: Sharq, 2015.
6. Islomov, R. – Turkiy sheʼriyatda gʻazal janri. Toshkent: Adabiyot, 2007.
7. Hamidov, N. – Alisher Navoiy va falsafiy tafakkur. Toshkent: Fan, 2012.
8. Abdullayev, B. – Navoiy gʻazallarining badiiy xususiyatlari. Buxoro: Sharq, 2011.
9. Karimov, S. – Oʻzbek klassik adabiyotida ishq va sevgi mavzusi. Toshkent: Ilm, 2014.
10. Yusupov, F. – Gʻazal janri va Navoiy. Toshkent: Fan, 2009.
11. Tursunov, A. – Alisher Navoiy: estetik va maʼnaviy qarashlar. Samarqand: Sharq, 2013.
12. Raxmonov, D. – Oʻzbek adabiyotida maʼnaviy qadriyatlar. Toshkent: Adabiyot, 2010.
13. Saidov, I. – Navoiy sheʼriyatida obraz va ramzlar. Toshkent: Fan, 2016.
14. Hamroyev, K. – Alisher Navoiy va turkiy adabiy meros. Toshkent: Sharq, 2018.
15. Tillaev, Z. – Gʻazal janri va Navoiy ijodidagi innovatsiyalar. Buxoro: Fan, 2017.

